

УНИВЕРЗИТЕТ „ЏОН НЕЗБИТ“

Гоце Делчева 8а, 11000 Београд

Извештај комисије о оцени докторске дисертације

ЗА МЕНАџМЕНТ

УНИВЕРЗИТЕТУ „ЏОН НЕЗБИТ“
ФАКУЛТЕТУ
БЕОГРАД

ој Број 612-003-692

Датум 14.06.2016
Парк шума Краљице Наталије 05
ЗАЈЕЧАР

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

На основу одлуке Сената Универзитета од 13.06.2016., пошто смо проучили урађену
ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ под називом:

(навести: ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ИЛИ УМЕТНИЧКИ ПРОЈЕКАТ)

„Управљање локалним економским развојем града Зајечара“

кандидата: магистра Зорана Миловановића подносимо следећи:
(звање, име и презиме кандидата)

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији/ уметничком пројекту

ЗОРАН (РАДОЈИЦЕ) МИЛОВАНОВИЋ је рођен 20. октобра 1959 у Бору. Основну и средњу школу је завршио у Зајечару. Дипломирао је на Факултету за менаџмент у Зајечару 2001. год. на смеру менаџмент. Просечна оцена у току студија му је била 9,50.

Магистарске студије на Факултету за менаџмент у Зајечару, на смеру Менаџмент уписао је 2006 год. а завршио 28.12.2010 одбраном магистарске тезе „Стратешко планирање локалног економског развоја), под менторством проф.др. Драгана Михајловића, редовног професора Факултета за менаџмент у Зајечару.

Од Националне агенције за регионални развој (НАРР) је 2013 године добио сертификат националног експерта за подршку малим и средњим предузећима (МСП)

У професионалној каријери је радио у грађевинском предузећу „Тимоградња“ у Зајечару као директор комерцијалног сектора, затим у консултантској фирми „FIDECO“ из Београда као менаџер пројеката које финансира ЕУ и у Регионалној агенцији за развој источне Србије – РАРИС из Зајечара као менаџер пројеката и стручњак за економски развој у којој ради и данас.

Током радног века стекао је богато искуство у пројектима везаним за локални економски развој, богато искуство у изради дијагностичких студија општина у источној Србији, као и у изради стратегија локалног економског развоја у општинама источне Србије. Добра сарадња са привредом и предузетницима у оквиру РАРИС-а.

У наредним редовима приказани су неки изабрани радови који се односе на тему докторске дисертације:

1. Миловановић З, Иванов С, Симеоновић Н. KNOWLEDGE BASE FOR PLANNING, PROBLEM SOLVING AND DEVELOPMENT OF NORTHERN PART OF WESTERN BALKANS, 2nd International Symposium on Natural Resources Management, Gamzigradska Banja, (2012)
2. Миловановић З. TOURISM DESTINATION MANAGEMENT 3rd International Symposium on Natural Resources Management, Gamzigradska Banja, (2013)
3. GTZ-KWD, (група аутора), Стратегија локалног економског развоја града Зајечара 2010-2014, део: Кључно питање 2 – Развој туризма, стр.37-39, део: Општи циљ 2 –

- Развијени туризам, стр. 56-59, Општина Зајечар, (2009)
4. Exchange 2, (група аутора), Стратегија одрживог развоја општине Књажевац 2010-2019, поглавље 3.4 SWOT-управљање, стр. 67-68, поглавље 4.1 Визија, приоритети, циљеви, стр. 73, поглавље 4.2.4 Управљање, стр. 86-88, Општина Књажевац (2009)
  5. Ehchenge 3, (група аутора), Стратегија одрживог развоја општине Неготин 2012-2021, поглавље 4: Изазови и могућности, SWOT анализа економија; стр.33-34, Поглавље 5: Визија и стратешки правци развоја општине Неготин, економски развој, стр.33-37, Општина Неготин (2012)
  6. Миловановић З, менаџер пројекта “ New informational technologies and tourism products for cross border tourism development” – INFOTOURPROD, Ref. No. 2007CB16IPO006-2011-2-160, financed by Bulgaria-Serbia IPA Cross-Border Programme, CCI No. 2007CB16IPO006, водећи партнер Привредна комора Видина (Република Бугарска), Зајечар (2013)
  7. Миловановић З, менаџер пројекта “Veni, Vino, Vici”, Ref. No. 2007CB16IPO006-2011-2-09, financed by Bulgaria-Serbia IPA Cross-Border Programme, CCI No. 2007CB16IPO006, водећи партнер Завичајни музеј Књажевац, Књажевац (2014)
  8. CEI (CENTRAL EUROPEAN INITIATIVE) (група аутора), поглавље 4: Wine tourism, стр. 11-23, Карпатски развојни институт Кошице (Словачка), Зајечар (2012)
  9. Миловановић З, менаџер пројекта „Подршка општинама у источној Србији кроз програм сертификације општина са повољним пословним окружењем“ пројекат финансира Fund for an open Society – Serbia, Program: LGI-LD Harmonization of RD (PC5), деловодни број 101249/2а.2, водећи партнер Национална алијанса за локални економски развој – НАЛЕД, Зајечар (2013)
  10. Миловановић З, Михајловић Д, Жикић С; *Стратешко планирање на локалном нивоу основа одрживог развоја у Републици Србији*, часопис ЕКОЛОГИЦА бр.83/2016, категорија часописа М51

Докторска дисертација под називом „Управљање локалним економским развојем града Зајечара“ написана је на 211 страна. Садржи увод, 9 поглавља, списак литературе и прилог, 33 табеле, 21 график и 9 слика. Списак коришћене литературе садржи укупно 109 рефернци. Рад је по свему урађен према процедури и методологији за израду докторских дисертација „Джон Незбит“ универзитета и Факултета за менаџмент у Зајечару

2. Предмет и циљ докторске дисертације/уметничког пројекта

Предмет докторске дисертације *“Управљање локалним економским развојем града Зајечара”* је проучавање локалног развоја које се мора схватити као проблемски оријентисано, примењено и интер дисциплинарно, при чему се основне друштвене промене анализирају на националном нивоу, али уз уважавање историјских, економских, културних, еколошких и осталих карактеристика локалне економске заједнице.

Друштвено економски развој у Србији је више од пола века био под доминантним утицајем процеса индустријализације. Овај развој је био капитално интензиван, са значајном концентрацијом готово свих фактора производње у урбаним центрима. Временом, витални део породичне радне снаге је трансферисан у урбана подручја (углавном неколико градских центара) тако да је село и рурална подручја захватила

демографска а самим тим и развојна ерозија. Само је пољопривреда представљала доминантну економску активност и практично једини извор прихода у локалним заједницама. На њој је почивао животни стандард руралне популације и само је она утицала на стил живљења становништва у локалним заједницама, па се с правом може истаћи да она представљала узрок и последицу њиховог општег сиромаштва.

Имајући све ово у виду, као и многе друге аргументе, докторска дисертација указује на неопходност спровођења равномерног развоја у једном друштву иако је познато да он представља углавном циљну функцију развоја. Када се говори о равномерном развоју, онда се мисли на развој у коме се у дугорочном приступу обезбеђује одређена сразмера централизованог развоја посматрано с једне, и децентрализованог развоја, посматрано с друге стране. Наиме, и теорија и пракса друштвено-економског развоја истиче неопходност централизовања одређених развојних функција и компетенција али истовремено упућују и на значај локалног економског развоја када су у питању локалне потребе. Због тога је докторска дисертација, под насловом "Управљање локалним економским развојем града Зајечара" оријентисана на изучавање теоријских и практичних аспеката друштвено-економског развоја при чему је њен фокус на истраживању улоге и значаја локалног економског развоја, односно, могућности за његово ефикасно финансирање. На основу овако изграђеног приступа у раду се утврђују основни сегменти од значаја за изградњу стратегије локалног економског развоја као и поља за развојну интервенцију, што би у суштини представљало и основни циљ једног друштва и локалне заједнице

Циљ докторске дисертације је указивање на могућности налажења системских решења на нивоу локалних власти уз организациону и финансијску аутономију и успостављање партнерских односа са државом у области подстицања локалног економског развоја (ЛЕР-а). Преузимање ове важне функције од стране локалних власти има велики значај, јер подстиче укупан економски развој друштва, утиче на привлачење инвестиција и отварање нових радних места у локалној заједници као што је град Зајечар. Подстицање реформских садржаја који морају да се спроведу у Републици Србији да би локалне власти имале капацитет да користе одређене инструменте и подстичу локални економски развој.

Сагледавајући визију развијене, ефикасне и конкурентне привреде Републике Србије, односно потребу да се она дугорочно развија на принципима одрживости, посматрано с једне стране и чињеницу да је развој и политика развоја у локалним заједницама као релативно нов концепт у свету још увек недовољно прихваћен и примењиван у земљама у развоју, докторска дисертација је усмерена на изналагање оптималних приступа и модела који би се користили у функцији развоја локалних заједница и могућности њиховог финансирања. Она би обезбедила основу за мерење степена – нивоа развијености локалних подручја и њиховог упоређивања које би послужило за конципирање, изградњу и имплементацију диференциране политике развоја у Републици Србији.

Кроз докторску дисертацију се свестрано анализира и изучава комплексе локалног развоја у свету и на бази познатих сазнања и искустава успоставља целовити приступ конципирању развоја локалних заједница. Научној и стручној јавности се презентују најновија достигнућа на сегменту локалног развоја и на основу тога се сугеришу потенцијална решења која се могу имплементирати у локалној заједници града Зајечара и на основу се могу донети ефикасне стратешке и оперативне одлуке у области локалног развоја. Резултати истраживања се могу пресликати и применити на остале локалне заједнице у Републици Србији

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Главна хипотеза у истраживачком раду гласи:

1. Што је већи капацитет локалних самоуправа за коришћење инструмената и иновативних пракси које су им на располагању, то је локални економски развој бржи и успешнији.

Помоћне хипотезе:

1. *Што је у локалној самоуправи развијенији институционални оквир за локални економски развој, то ће укупан привредни амбијент на локалу бити подстицајнији за привлачење инвестиција и отварање нових радних места*
2. *Што је већа помоћ локалне самоуправе привреди, то ће бити већа помоћ привреде локалној самоуправи.*

Обе помоћне хипотезе и главна хипотеза су потврђене.

Привредни раст у једном граду или општини зависи од многобројних слободних инвестиционих одлука грађана који живе у тој локалној самоуправи или инвеститора који одаберу баш тај град или општину да започну/наставе/прошире посао. Често на одлуку инвеститора утиче близина саобраћајница, ретко на њега утиче политичко усмеравање од стране централне власти, а увек на одлуке инвеститора утиче ефикасност локалне самоуправе. Ефикасност рада локалне самоуправе, када је у питању сервисирање потреба локалне привреде и потенцијалних инвеститора, најједноставније је обезбедити путем делегирања ове активности и преношења надлежности за ове послове стручном тиму у граду/општини. Иако нема правила, нити „прописаних“ решења, препорука је да се формира Канцеларија (одељење) за локални економски развој (ЛЕР канцеларија). Кроз рад смо видели које све функције и активности обавља ЛЕР канцеларија и оне би требало да омогуће добро организованој општини/граду да на ефикасан начин успостави квалитетну комуникацију са релевантним институцијама, постојећим привредницима и заинтересованим инвеститорима. Оне такође говоре о интерној комуникацији, на релацији ЛЕР канцеларија - начелници других одељења - градоначелник (и остали руководиоци) и о људском капацитету да се пружи информације и организује адекватан наступ и промоција градских пословних прилика. Испуњење ових стандарда представља гаранцију за привреднике да ће остварити добру комуникацију и добити информације и услуге на адекватан начин, у складу са својим потребама. *Тиме је доказана прва помоћна хипотеза*

Привлачење потенцијалних инвеститора с једне и финансијера с друге стране, представља најдиректнији начин подстицања локалног економског развоја. Поред већ поменуте добре пословне климе на локалном нивоу, за привлачење потенцијалних инвестиција, неопходни су и многи национални и регионални предуслови. Локалне самоуправе потенцијалним инвеститорима треба да понуде што већи дијапазон погодности које би оне имале баш у тој локалној самоуправи, у односу на друге локалне самоуправе, и самим тим предочи многобројне користи и оптималну комбинацију истих. Кроз процес правилног управљања развојем локалног подручја, значајну основу за привлачење инвеститора пружа обезбеђење инфраструктуре (транспортне, телекомуникационе,

водоснабдевања и канализације, енергије и гаса, информатичке, итд.) и стимулисање развоја људског – друштвеног капитала. Када су у питању екстерни инвеститори, показало се ефикасним давање бесплатног или јефтиног земљишта, јефтине и уређене локације, уз пореске олакшице. Овакве активности пружају значајне предности локалним заједницама за директне стране инвестиције, пре свега, greenfield или brownfield. Ту су свакако и разни развојни фондови, посвећени порези, специјално опорезовани дистрикти, међународне донације, интернационални фондови, посебно претприступни фондови ЕУ, итд. Са друге стране долазак инвеститора и улагања у привреду директно доприноси економском развоју саме локалне самоуправе и стварања благостања за становнике те локалне заједнице, с циљем да се створи и унапреди квалитет живота, кроз повећање запослености, зарада, вредности личне имовине, обима и квалитета локалних власти, унапређење целокупног животног окружења за све субјекте локалне заједнице. *Тиме је доказана друга помоћна хипотеза.*

У контексту глобализације, настојање локалних заједница (градова) да привуку инвестиције које су мобилне доводи до ситуације да се управо ти градови такмиче између себе и самим тим представљају конкуренцију једни другима. У питању је феномен који се у литератури назива „*такмичење територија*“. Из овог феномена произилази и постојање концепта тзв. *територијалне конкурентске предности*. Реч је о начину да локална економија привуче развојне ресурсе који су ретки пре него што то уради неки други локалитет, а на основу погодности које нуди мобилним ресурсима (капиталу и раду). Локалне економије се „утркују“ у креирању што повољније инвестиционе климе. У практичном смислу, носиоци локалне власти имају релативно ограничене инструменте помоћу којих могу да креирају своју конкурентност. Инструменти као што су монетарна политика и политика девизног курса, које националне власти често користе, нису доступни локалним властима. Локалне заједнице креирају своју конкурентност тако што ће инвестиционом капиталу омогућити комплетан сет услуга: брзу администрацију, едуковану и обучену радну снагу, квалитетну инфраструктуру, повезаност са тржиштима сировина и готових производа, комплетан сет ажурних и тачних информација, итд. Разумевање захтева које намеће власник капитала (инвеститор) и пружање погодности јесу основни предуслов да локална економија оствари развојне циљеве и отвори нова радна места. *Овим је доказана главна хипотеза*

4. Кратак опис садржаја

Докторска дисертација се састоји из девет седам поглавља, а у наставку текста је дат сажет опис садржаја по поглављима.

- Увод обрађује основне елементе којима се докторска дисертација бави и указује на неопходност управљања локалним економским развојем (ЛЕР) у једном друштву.
- Прво поглавље се бави предметом и циљем истраживања, као и истраживачким хипотезама, методама истраживања и научним доприносом
- Друго поглавље садржи развој економске мисли о менаџменту и у овом делу је представљен оквир за дефинисање менаџмента, појам и историјат теорије менаџмента и савремени апликативни модели. У завршници поглавља акценат је дат стратегијском менаџменту.
- У трећем поглављу се анализира шта је локални економски развој, зашто се бавимо економијом на локалном нивоу и даће се историјат управљања локалним економским развојем у прошлости и данас. Такође се анализирају фактори економског развоја, партнерство централне и локалних власти и објашњен је савремени концепт предузетничке локалне власти. У завршници поглавља акценат је на формирању и алокацији капитала и њихов значај за економски развој, финансирању економског развоја домаћом штедњом и који су то екстерни извори финансирања економског развоја
- У четвртном поглављу је представљен развој институција и њихов значај за локални економски развој, партнерство власти, привреде и трећег сектора, приказан су начини управљања комуналним услугама и стварање локалног институционалног оквира. На крају овог поглавља је представљена међуопштинска сарадња као важан елемент ЛЕР-а
- У петом поглављу је анализиран савремени приступ институционалног оквира за подстицање ЛЕР-а - Канцеларије за локални економски развој (ЛЕР канцеларија). У почетку је појашњено шта су то ЛЕР канцеларије, које су функције општинске канцеларије за локални економски развој. У наставку су приказани циљеви и резултати који су постигнути реализацијом пројекта „Стандардизација услуга канцеларија за локални економски развој“ који је реализовала Регионална агенција за развој источне Србије – РАРИС уз подршку Немачке организације за техничку помоћ GIZ. У оквиру спроведеног истраживања је представљена компаративна анализа тренутног положаја и услуга постојећих ЛЕР канцеларија, анализа потреба за пружањем услуга ЛЕР канцеларија и предлог будућег места и улоге ЛЕР канцеларија. Истраживање је обухватило 9 општина источне Србије
- Шесто поглавље анализира предуслове за почетак процеса стратешког планирања и приказан је процес стратешког планирања локалног економског развоја и модел стратешког акционог планирања ЛЕР-а. У наставку су представљени инструменти и технике локалне самоуправе за подстицање економског развоја, нефинансијски инструменти подршке локалном економском развоју, маркетинг и промоција инвестиција и развој људских ресурса
- Седмо поглавље приказује начине финансирања локалног економског развоја и локалне изворе финансирања економског развоја. Представљени су основи финансирања и финансијске анализе у управљању локалним економским развојем, пројектни приступ у финансирању локалног економског развоја, планирање имплементације локалног економског развоја, могућим изворима

финансирања локалног економског развоја. Дата је слика улоге јавних финансија за финансирање локалне самоуправе и фискални федерализам и његов значај за развој локалне самоуправе у Србији. У наставку су анализирани приходи на нивоу локалне самоуправе и јавни расходи на нивоу локалне самоуправе. У завршници поглавља је приказано истраживање које се односи на приказ прихода и расхода по економској класификацији (контима) у буџету града Зајечара за период од пет година (2010-2014) и детаљна анализа и тренд позиција прихода и расхода буџета за овај период.

- Осмо поглавље обухвата SWOT анализу града Зајечара и SWOT анализе за сва четири идентификована стратешка приоритета у оквиру процеса стратешког планирања у коме је учествовао аутор овога рада. У наставку је приказан χ^2 тест (хи квадрат тест) и начин његове примене кроз задатак који обухвата градску управу Зајечар.
- Девето поглавље су Закључна разматрања која обухватају осврт на истраживање и потврду хипотеза.

5. Остварени резултати и научни допринос

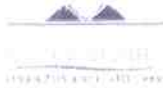
Као резултат израде докторске дисертације је утврђена метода за креирање, управљање, имплементацију, мониторинг и евалуацију децентрализованог - локалног економског развоја и модела за његово ефикасно финансирање. Такође, као резултат је конципирана теоријско-методолошка основа и утврђен оквир за изградњу политике локалног развоја у Републици Србији

Поред ових директних резултата, као индиректни се јављају сазнања, теорије и оцене у вези са развојем, посебно локалним економским развојем и могућностима његовог финансирања у свету и код нас.

Такође кроз докторску дисертацију се као резултат може добити одговор на питање које је данас присутно у скоро свим локалним самоуправама у Републици Србији – Зашто су неке локалне самоуправе добитници, а друге губитници транзиције.

Наведени основни резултати докторске дисертације представљају комплексно истражен научни, методолошки и практични опус материје везан за локални развој у свету и код нас, теорију и праксу локалног развоја и метода за његово успешно вођење, односно, програмирање његовог развоја. Оваква и слична сазнања као резултат рада на дисертацији омогућиће ефикаснији, смисленији, концентрисанији и свеобухватнији рад на следећим сегментима: академски кругови – научна истраживања, органи управљања – влада, региони и нижи нивои локалних заједница (општине, месне заједнице), доносиоци одлука у привреди и ван ње, грађани и грађанске иницијативе, међународна сарадња, државне институције, агенције, развојне и финансијске организације, итд. Једном речју, практично не постоји друштвени сегмент који не би могао да унапреди свој рад, користећи резултате које нуди докторска дисертација и који може да представља основу њиховог функционисања, активности и планирања.

Пошто се ради о релативно новом феномену и још млађем предмету научног проучавања, резултати показују значај локалног економског развоја који подразумева активност локалне самоуправе и локалних друштвених и привредних организација на системском и организованом коришћењу локалних предности зарад подстицања економских циљева, отварање нових радних места и бољих услова за живот.

УНИВЕРЗИТЕТ „ДИОН НЕЗБИТ“

Гоце Делчева 8а, 11000 Београд

Извештај комисије о оцени докторске дисертације

6. Закључак

На основу претходно изнетих чињеница оправдано је очекивати да резултати истраживања у урађеној докторској дисертацији „**Управљање локалним економским развојем града Зајечара**“ могу помоћи општинама/градовима у Србији да на другачији начин створе предуслове за економски просперитет. Рад показује да није довољно insistирати на креирању што већег броја радних места, потребно је обезбедити радна места која ће бити у складу са структуром понуде радне снаге на локалном тржишту. Утицај локалних власти/државе не треба да се своди на одлучивање о секторској структури, већ је потребно изградити квалитетне институције које ће допринети стварању повољне инвестиционе климе и пословног амбијента у којем ће приватни капитал самостално доносити инвестиционе одлуке. Докторска дисертација је недвосмислено показала да квалитетан амбијент за пословање је уједно главна конкурентска предност локалних заједница (градова и општина). Докторска дисертација је у потпуности урађена у складу са одобреном пријавом, носи научни допринос, те представља оригинално научно дело. Током израде докторске дисертације кандидат Зоран Миловановић, је успешно доказао све хипотезе постављене на почетку истраживања а на којима се базира докторска дисертација.

Из свих претходно изнетих чињеница о кандидату и урађеној докторској дисертацији, доле потписани чланови Комисије за писање Извештаја о оцени докторске дисертације позитивно оцењују урађену докторску дисертацију под називом „**Управљање локалним економским развојем града Зајечара**“, кандидата Зорана Миловановића, магистра економских наука и предлажу Комисији за докторске студије Дион Незбит универзитета и Наставно-научном већу Факултета за менаџмент у Зајечару да усвоји Извештај о оцени рада, те омогући даљу процедуру рада, до јавне одбране докторске дисертације.

Место и датум:

Зајечар, 14.06.2016

Чланови Комисије за оцену подобности кандидата и теме докторске дисертације/уметничког пројекта

Проф.др Драган Михајловић, редовни професор, Факултет за менаџмент
Зајечар

Проф.др Зоран Његован, редовни професор, Пољопривредни факултет
Нови Сад

Проф.др Силвана Илић, ванредни професор, Факултет за менаџмент
Зајечар